

EVENIMENTE DIN JUDEȚUL CARAȘ ONORATE DE PREZENȚA REGELUI CAROL AL II LEA, ÎN ANII 1933 ȘI 1934

Lavinia - Diana MICU
Servicul Județean al Arhivelor
Naționale Caraș - Severin

Odată ce prefectul județului Caraș a luat inițiativa în 26 ianuarie 1932 de a amenaja și transforma în parc piața din fața clădirii prefecturii de la Oravița, a făcut și propunerea ca acolo să se ridice trei busturi: cel al Regelui Ferdinand, „întregitorul hotarelor”¹, al lui Mihai Eminescu, „podoabă a întregului neam românesc”² și „a unui cărturar mai reprezentativ din cuprinsul Carașului”³. Acest cărturar urma să fie ales de un „comitet definitiv pentru ridicarea busturilor”⁴ ce reunea: prefectul județului, reprezentanții tuturor instituțiilor din Oravița, precum și pe cei ai corporației meseriașilor, ai societăților culturale, ai presei locale dar și persoane particulare. Toți acești reprezentanți au decis ca cel de-al treilea bust să fie acela al cărturarului cărășean Damaschin Bojincă, „ajuns prin erudiția și vrednicia sa, dascăl la Academia Mihăileană și vornic al Țării Moldovei”⁵.

Cheltuielile pentru amenajare urmau să fie suportate de Prefectură și Primăria orașului Oravița. Totuși „comune din județul Caraș, împovărate de nevoi și cu resurse financiare reduse, apreciind totuși scopul urmărit ca și necesitatea înfrumusețării capitalei județului lor, s-au sesizat de la sine insistând să li se primească modestul lor obol. Așa de exemplu comuna Steierdorf - Anina a înscris în buget suma de lei 20.000, iar orașul Reșița 45.000”⁶.

Cum era și firesc, Prefectura a făcut cunoscut Curții Regale intenția ridicării bustului Regelui Ferdinand și a obținut cu promptitudine înalta aprobare a acesteia.

Astfel la 20 februarie 1932 Prefectura se adresa în scris profesorului de la Școala de Arte Frumoase din Cluj, Romulus Ladea, „pentru reputația artistică ce o aveți dar și pentru faptul că sunteți cărășean”⁷ spre a afla dacă acesta acceptă executarea celor trei busturi turnate în bronz. Contractul cu Romulus Ladea a fost semnat în 24 martie 1932, iar în acest contract era stipulat termenul de trei luni pentru executarea busturilor. Acest termen nu a putut fi respectat deoarece în realizarea acestor busturi a fost implicată și Fabrica V.V.Rășcanu - Prima Turnătorie Artistică de Bronz, Alamă, Zinc și diverse metale fine din București, iar cheltuielile ce trebuiau achitate către sculptor și fabrică, de Prefectura din Oravița, au depășit posibilitățile financiare ale acesteia. Ca urmare Prefectura a făcut apel la contribuția financiară a mai multor comune din județ, care în acele vremuri de criză s-a lăsat mai mult așteptată, astfel că busturile au fost gata abia la sfârșitul lunii septembrie.⁸ Această întârziere nu a fost nicidecum întrezărită, iar prefectul s-a hazardat să adreseze invitația Regelui Carol al II lea să participe la dezvelirea acestor opere de artă, precizând că aceasta „este închipuită, dorită și nădăjduită, de întreaga suflare

¹ SJAN CS-FPC, dosar 47/1932, fila 1.

² *Idem*.

³ *Idem*.

⁴ *Ibidem*, f. 4.

⁵ *Ibidem*, f. 109.

⁶ *Ibidem*, f. 71.

⁷ *Ibidem*, fila 13.

⁸ *Ibidem*, fila 182.

românească de la poalele Banatului, ca o mare sărbătoare națională” și că „până la data de 1 iulie lucrările toate vor fi terminate”.⁹

Ulterior s-a comunicat mareșalului palatului regal situația creată, în ciuda a ceea ce se preconizase și anunțase referitor la terminarea lucrărilor.

Rămânând consecvente în dorința ca regele să „cinstească solemnitatea dezvelirii busturilor cu Augusta Sa prezență, prilejuind astfel celor de pe meleagurile de miazăzi ale Banatului, cea mai mare sărbătoare și bucurie nădăjduită”,¹⁰ autoritățile județului Caraș au reușit un an mai târziu să fie gazdele suveranului.

Astfel după ce la invitația preotului Coriolan Buracu, în ziua de de 2 iunie 1933, a făcut un periplu începând de la Băile Herculane și apoi prin localități de pe Valea Almăjului, Regele Carol al II-lea sosește în aceeași seară la volanul mașinii sale în Oravița. Aici regele, fiul său Mihai și întreaga suită ce-l însoțea, inclusiv membrii ai guvernului (miniștrii Vaida Voievod, Dimirie Gusti, Emil Hațiegan) au fost întâmpinați mai întâi cu un discurs și tradiționala pâine și sare, de prefectul județului dl. Maxim Radovan, iar apoi în fața clădirii prefecturii, de primarul Ilie Rusmir ce a rostit în numele întregului oraș cuvântarea de bun sosit.

Presa vremii relatează că „acest orașel a primit pe Regele Țării așa cum poate că puține orașe mari îl știu primi. În oraș un aspect general de mare sărbătoare. Case împodobite cu flori și covoare, străzile cu verdeață popor mult, solemn, și agitat, pâlcuri compacte de țărani și mândrele fanfare, în cari abundă Carașul. De la Piață până la Prefectură un cordon grila trecerea automobilelor, poporul se îndesea pe măsură ce se apropia de Prefectură, unde gemea de lume. În urale nesfârșite intră la orele 9 ½ automobilul regal cu Majestatea Sa Regele la volan și cu Marele Voievod Mihai la dreapta sa. În acest moment iluminarea s-a întetit prin focuri de artificii cari au fost aprinse în fața Palatului Prefecturii.”¹¹

Alături de locuitorii Oraviței, a venit să-l întâmpine pe rege și o parte a populației din celelalte plase ale județului. La lăsarea întunericului regele a asistat la retragerea cu torțe a populației venită să-l salute, iar corurile din Oravița, Ciclova Română, Mercina, Berliște și fanfarele din Anina, Berliște, Vărădia, Mircovăț, Vrani și Răchitova au susținut o reușită serenadă. După ce a servit cina în sala festivă a prefecturii, regele s-a îndreptat spre gara unde urma să se odihnească în trenul regal ce staționa acolo.¹²

Programul zilei de 3 iunie 1933 a fost respectat întocmai cum fusese stabilit:

- Ora 10.30 Te-Deum oficiat de P. S. S. Episcopul Comșa al Aradului la Biserica Catedrală.
- Ora 11.00 Dezvelirea busturilor Regelui Ferdinand și ale lui Damaschin Bojincă și Mihai Eminescu, unde au ținut pe rând discursuri prefectul județului Caraș, Maxim Radovan, primarul orașului Oravița, Ilie Rusmir și părintele protopop Virgil Musta, care a făcut convenita mențiune despre meritul profesorului Ioan Dongorozi, inițiatorul ridicării celor trei monumente, în perioada cât a condus județul ca prefect.
- Ora 11.30 Defilarea prin fața tribunei regale a elevilor de la școlile secundare, corpului didactic, primării din județ, Asociația vânătorilor, corurile și fanfarele, Uniunea Ofițerilor de rezervă, armata ș.a.

⁹ *Ibidem*, fila 109.

¹⁰ SJAN CS-FPC, dosar 47/1932, dosar 47/1932, f. 123.

¹¹ FD, an XLVIII, nr.24, 11 iunie 1933, p.2.

¹² *Roata*, an IV, nr.20, 18 iunie 1933, p. 3.

- Ora 12.30 Vizitarea Expoziției Etnografice a județului Caraș, organizată de Asociația culturală „Astra” despărțământul județean Caraș în sălile prefecturii. Au fost pregătite spre a fi vizitate de suveran mai multe secții: 1. Secția istorică. Săpături arheologice în județul Caraș, 2. Expoziția presei și cărții bănățene, 3. Secția bogățiilor naturale aranjată de Camera Agricolă, 4. Serviciul Ocolului Silvic de Stat, 5. Serviciul Zootehnic, 6. Expoziția Direcțiunii Silvice și Domeniale a Societății U.D.R, 7. Expoziția Inspectoratului de Vânătoare, 8. Bogățiile subsolului, 9. secția uzinelor Westend, 10. Secția industria casnică, 11. Secția demografică culturală.
- Ora 13.30 Dejunul în saloanele prefecturii.

Între orele 17.00-19.00 vizitarea comunei Răcăjdia unde au avut loc mari serbări populare, la care au evoluat coruri și fanfare din localitate precum și din Reșița Montană, Vasiova, Vărădia, Mercina, dar și ansambluri de dansuri din Târnova, Carașova, Bocșa Montană, Socol. De asemenea au fost vizitate școala unde a fost organizată o expoziție de obiecte lucrate manual și cusături naționale, iar în comună atelierele de olărie și ceramică și expoziția zootehnică. Regelui și moștenitorului său Mihai i-au fost oferite drept suvenir la Răcăjdia un costum național cu brâu și opinci, un cârceag lucrat artistic și trei armăsari.

- Ora 19.30 Reîntoarcerea la Oravița. Masa de seară. Plecarea M.S. cu trenul regal.
- Înainte de plecare, pe peronul gării din Oravița, regele a acordat următoarele distincții regale: „Coroana României în grad de comandor” - prefectului Maxim Radovan.
- „Medalia Ferdinand cu spade” - părintelui senator Coriolan Buracu.
- „Coroana României în grad de ofițer” primarului Oraviței, Ilie Rusmir.
- „Medalia Ferdinand fără spade” colonelului Petre Balica¹³.

Se poate aprecia că distincțiile s-au acordat cu siguranță în semn de înaltă apreciere a suveranului pentru cei care au contribuit decisiv la primirea care i s-a făcut în acele zile pe meleagurile Banatului.

Inițial în invitația care i se adresase în anul 1932 regelui, de a participa la Oravița cu ocazia dezvelirii busturilor, prefectul județului Caraș l-a asigurat „că va avea ocazia să străbată peisajul caracteristic acestei „Elveții Românești”, să cerceteze dacă va binevoi cumva, Reșița, care trebuie să însemne și să ajungă mândria și nădejdea noastră de mâine, și să cunoască totodată mai deaproape și pe bănățenii de la acest colț de graniță.”¹⁴

Deși nu a vizitat și Reșița cu ocazia descinderii la Oravița din anul 1933, suveranul ajunge în acest oraș un an mai târziu, când a făcut mai întâi o vizită la Caransebeș, iar apoi a onorat invitația de a inaugura lucrările de construire a liniei ferate Reșița Caransebeș.

Astfel primpretorul plasei Oravița adresa în 8 iunie 1934 notariatelor din subordine înștiințarea „că în ziua de 12 iunie Măria Sa Regele din nou ne va vizita județul cu ocaziunea începerii lucrărilor căii ferate Călnic Caransebeș. M.S va intra la Berzovia în județul nostru unde va fi primit de Dl. Perfect și la ora 5 după masa va ajunge în gara Călnic unde vor avea loc serbările. În acest scop vor circula mai multe trenuri speciale, cari vor transporta populația în mod gratuit la Călnic.” Se dorea ca la acest eveniment să participe cel puțin 20000 de oameni îmbrăcați în haine de sărbătoare „și cât se poate portul vechi”.

¹³ Roata ,an IV, nr.19, 2 iunie 1933, p. 8.

¹⁴ SJAN CS-FPC, dosar 47/1932, dosar 47/1932, f. 109.

La primire urmau să participe și fanfarele din Anina, Vrani, Cacova, Vărădia, Greoni și Vrăniș și corurile din Mercina, Cacova, Maidan, Vărădia, Răcășdia, precum și vânătorii în frunte cu inspectorul de vânătoare.¹⁵ De asemenea printre invitații speciali se numărau toți prefectii din Banat, cadre militare, senatori și deputați, episcopi, magistrați, notari publici, funcționari superiori ai județului, medici ș.a.¹⁶

Presa vremii relatează: „*La orele 6 trenul regal ajunge în gara Călnic. Aici deși vremea era defavorabilă, mulțimea imensă așteaptă și ovaționează pe înalții oaspeți. Prea Sfințitul nostru episcop oficiază serviciul de Sfințire a apei, cu care stropește locul destinat ca punct de pornire a noii linii ferate Reșița Caransebeș. Terminat serviciul religios, urmează solemnitatea inaugurării locului de construcție a liniei ferate. D-l ministru al comunicațiilor Richard Franasovici rostește o cuvântare în care schițează însemnătatea națională și economică a evenimentului. După aceasta M. Sa Regele așează o cărămidă pe care o lovește simbolic cu ciocanul; același lucru îl fac și d-nii miniștrii, directorul general al căilor ferate N. Mereuță, precum și toți conducătorii lucrărilor de construcție. Sub această cărămidă a fost depus un tub, conținând un pergament cu datele fundării.*

Scurta solemnitate de la Călnic - locul de legătură al liniei ferate Caransebeș - Reșița ia cu aceasta sfârșit. În mijloc de frenetice ovațiuni, de cântece de fâlnice coruri și sunete armonioase de fanfare din Bănat, Majestatea sa Regele se retrage, urcându-se în trenul regal și pornind spre Reșița.

După o întreținere de câteva ore în Reșița, vizitând uzinele și îndeosebi uriașele furnale de aci, Majestatea sa s-a reîntors noaptea în Capitală, ducând cu Sine impresii din bogăția sufletului bănățan.”¹⁷

Participarea suveranului Carol al II - lea la aceste evenimente din județul Caraș, ilustrează cu siguranță atenția pe care nu întâmplător regale a acordat-o și acestor așezări bănățene.

Bibliografie

- FD = *Foaia Diecezană*, an XLVIII, nr. 24, 11 iunie 1933.
Roata = *Roata*, an IV, nr. 19/2 iunie 1933.
Idem = *Roata*, an IV, nr. 20/18 iunie 1933.
SJAN CS - PFC = Serviciul Județean Caraș-Severin al Arhivelor Naționale, fond *Prefectura Județului Caraș*, dosar 47/1932.

DIE EREIGNISSE AUS KREIS CARAȘ GEEHRT VON DER ANWESSENHEIT DES KÖNIGS CAROL II., IN DEN JAHREN 1933 UND 1934 (Zusammenfassung)

Im Jahr 1933 hat der König Carol II. auf die Einladung der Präfekten des Kreises Caraș geantwortet, um bei der Veröffentlichung von drei Werken des Bildhauers Romulus Ladea teilzunehmen und welche vor dem Präfekturgebäude aus dieser Stadt gestellt wurden.

Es war die Rede von drei Busten: eines des Königs Ferdinand, eines des Dichters Mihai Eminescu und eines des Wissenschaftlers aus Caraș – Damaschin Bojincă.

Dieses Ereigniss fand am 3. Juni 1933 statt, als zum Willkommen des Königs ausser den Persönlichkeiten der Stadt Oravița und des Kreises Caraș auch in grösser Teil der Bevölkerung des Kreises teilnahmen. Nach der Festlichkeit der Veröffentlichung der Buste hat der König eine ethnographische

¹⁵ *Ibidem*, dosar 185/ 1934, f. 8.

¹⁶ *Ibidem*, ff. 33-36.

¹⁷ FD, anul XLIX, nr.24,17 iunie 1934, p. 4

Ausstellung des Kreises, organisiert von ASTRA- Caraş besucht und danach fuhr er nach Răcăjdia, wo Volksfeste stattfanden, die Schule wurde besucht, die Töpfer - und Keramikwerkstätte wurden auch besucht und ebenfalls die Viehausstellung wurde besucht.

Im Jahr 1934 hat der König Carol II. bei der Einweihung der Bauarbeiten der Eisenbahnschienen Reşiţa – Caransebeş teilgenommen, welches am Bahnhof Călnic stattgefunden hat und nachher hat er die Stadt Reşiţa besucht. Mit dieser Angelegenheit haben zu diesen Feste viele Banaterleute teilgenommen: die Präfekten aus Banat, Militärangestellte, Senatoren, Abgeordnete, Bischöfe, Justizleute, Notäre, Ärzte und auch Mitglieder des Jägerbundes, Fanfaren, Choren, usw.

Die Teilnahme des Königs Carol II. bei diesen Feiertagen aus den Kreis Caraş zeigt sicherlich die Aufmerksamkeit des Königs für diese Banaterorte.